

DOI:

УДК 738.1:658.2(477.83)"196/200

Оригінальна стаття

© Школьна О., Буйгашева А., 2022

ТВОРЧИЙ СПАДОК ХУДОЖНИКІВ ФОРМИ І РОЗПISУ БОРИСЛАВСЬКОГО ФАРФОРОВОГО ЗАВОДУ

Ольга Школьна^{1*}, Алла Буйгашева¹¹Київський університет імені Бориса Грінченка

Анотація

Мета дослідження — окреслити особливості розвитку формотворення та розпису виробів Бориславського фарфорового заводу на Львівщині (1964–2007). *Методологія дослідження* базується на принципі історичної достовірності, мистецтвознавчому і дизайнерському підходах, сукупності онтологічного, аксіологічного, типологічного та методу мистецтвознавчого аналізу. Її використання продиктоване необхідністю осягнути буттєві, ціннісні, художні аспекти напрацювань на згаданому підприємстві другої половини ХХ — початку ХХІ століть. *Результати*. Дослідження продукції Бориславського фарфорового заводу акцентує увагу на історії фарфору та напівфарфору другої половини України ХХ — початку ХХІ століть. Діяльність підприємства співвідносна з іменами авторів форм і декору та асортиментом виробів, які донедавна склали частину вітчизняної культури харчування. Враховуючи необхідність верифікації даних про художників, скульпторів, модельмайстрів Бориславського фарфорового заводу та їх внесок у розвиток формування лінії художньо-образних особливостей асортименту продукції підприємства, вдалося визначити справжній внесок його творчого колективу у розвиток вітчизняної галузі «білого золота» й унаочнити найкращі мистецькі результати за період у близько п'ятдесят років (1964–2004/2007 рр.) на тлі інших українських виробництв. Важливим аспектом напрацювань стали дані, зібрані завдяки польовим дослідженням, проведеним у Дрогобицькому районі Львівської області, котрі дозволили охопити техніко-технологічну специфіку діяльності вказаного виробництва. *Наукова новизна* полягає у введенні до наукового обігу імен авторів форм і оздоблення фарфорових виробів Бориславського фарфорового заводу у період між 1964 та 2007 роками, а також аналізі найвизначніших творів з асортименту підприємства за його п'ятдесятирічну діяльність. З'ясовані техніко-технологічні умови праці провідних художників і скульпторів на виробництві, опрацьовано матеріали про сортність і маркування готової продукції заводу

Ключові слова: фарфор; напівфарфор; Бориславський фарфоровий завод; Україна; друга половина ХХ — початок ХХІ століть

Для цитування

Школьна, О., & Буйгашева, А. (2022). Творчий спадок художників форми і розпису Бориславського фарфорового заводу. *Вісник КНУКіМ. Серія: Мистецтвознавство*, 46, – 000-000. <https://doi.org/10.31866/2617-2674.3.1.2020.20265>

ВСТУП

До 2022 р. мистецька продукція Бориславського фарфорового заводу була відома лише зі стислої інформації у монографії О. Школьної (2022) «Фарфор-фаянс України. Історія виробництва. Реєстр імен провідних майстрів галузі» (2013, с. 24–25). Однак під час написання довідкової статті про означене підприємство у згаданій пра-

ці не було можливості ретельно дослідити колекції окремих музеїв регіону (Трускавець, Борислав, Східниця) та приватні збірки колишніх співробітників виробництва. Актуальність цієї розвідки наразі полягає насамперед в охопленні імен певних співробітників творчої частини Бориславського фарфорового заводу, уточненні інформації про зв'язок художників і скульпторів цього підприємства з провідними українськими школами тонкої

Надійшла 12 листопада 2021; Прийнята 17 січня 2022

Стаття була вперше опублікована онлайн 22 травня 2022

*Автор для кореспонденції

кераміки й іншими флагманами галузі, що позначилося на практичній частині діяльності виробництва у 1960-х – 1970-х, 1980-х – 1990-х і на початку 2000-х рр. і формуванні «мистецького обличчя» його продукції.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Невирішені у розвідці О. Школьної (2013) питання про повний перелік імен провідних скульпторів, художників, модельників Бориславського фарфорового заводу вдалося з'ясувати під час польових досліджень навесні 2022 р. (березень — квітень). Побіжно загальну проблему про дві технологічні лінії підприємства вдалося встановити за книгою технолога І. Мороза (1972) «Технологія будівельної кераміки», що перевидана на початку 2010-х рр.

Певні дані про клейма й асортимент виробництва, а також авторство запроваджених у масовий випуск форм та малюнків їхнього оздоблення вдалося почерпнути з видань «Бориславський міський компартії України: програма якості (З досвіду роботи колективу Бориславського фарфорового заводу по збільшенню випуску продукції найвищого гатунку) (Бориславський міський компартії України, 1987), «Бориславський фарфоровий завод Львівської області: Каталог продукції» (Укрпромфарфор, 1987), «Бориславська порцеляна» (Закрите акціонерне товариство «Фарфор», бл. 2000).

Мета дослідження — визначити художні особливості асортименту, типологічний ряд продукції Бориславського фарфорового заводу, що спростовують поширену думку про випуск ним лише щоденних тарілок для харчоблоків та маломистецького господарського начиння упродовж другої половини ХХ — початку ХХІ століть.

Відповідно до мети поставлені такі завдання: 1) унаочнити столові форми, чайні, кавові, скульптурний сегмент та курортні кухні й сувенірну продукцію Бориславського фарфорового заводу (БорФЗ) 1960-х – 1990-х/межі початку 2000-х рр.; 2) охарактеризувати специфіку творчого почерку окремих провідних майстрів підприємства, що впливали на художньо-образну складову готових виробів.

У процесі дослідження для розкриття та осягнення окресленої проблематики вжиті такі принципи та методи: принцип історичної достовірності, сукупність онтологічного (для виявлення буттєвих орієнтирів), аксіологічного (в сенсі визначення ціннісних здобутків продукції БорФЗ), типологічного та методу мистецтвознавчого аналізу (застосованих з огляду на необхідність виявлення художньо-образної специфіки виробів зазначеного заводу).

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Нині продукція Бориславського фарфорового заводу не асоціюється з творчістю якогось конкретного художника, скульптора, кола митців. Причиною тому — слабе вивчення спадщини підприємства, що діяло з невеликими перервами упродовж 50 років (1964–2004 рр.). Хоча насправді наразі й асортимент виробництва, й специфічні технології, котрі дозволяли виконувати крім фарфору, випуск якого тут був налагоджений від 1964 р., досить унікальний для українського ринку фабрикат з напівфарфору від 1972 р., піддаються верифікації, що дозволяє співвіднести віхи розвитку заводу з діяльністю конкретного кола митців, досить повний перелік імен яких вдалося встановити під час польових досліджень навесні 2022 р. у Львівській області (Мороз, 1972).

Крім того, спілкування з колишнім директором підприємства Яремко Зеноном Йосиповичем (Борислав, Трускавець), колишнім головним інженером Бабенко Марією Дмитрівною (Борислав), колишнім модельмайстром Капко Ігорем Степановичем (Борислав), колишньою художницею підприємства Жук Світланою Борисівною (Східниця) (Жук, б.р.) та низкою живописців художньо-експериментальної дільниці останніх років (Трускавець, Борислав), сприяли реконструкції окремих віх художнього і технічного розвитку підприємства та детальному аналізу продукції.

Насамперед вдалося встановити, що спершу на заводі облаштували пічку завдовжки 50 м. Випал здійснювався за технологією класичного фарфору за температури 1300–1400°. Перший головний технолог — Голова Віра Михайлівна, другий — Ярош Мирослава Миколаївна (здобула освіту у Миргородському керамічному технікумі). Крім того, у механічній майстерні працювала технолог Марія Сосновська. В 1960-ті відбувалося постійне нарощування обсягів продукції і до 1972 р. облаштовували нову прокатну піч.

Головними інженерами Бориславського фарфорового заводу були Колоколуша Сергій Захарович (1964–1980), Красенюк Іван Дмитрович (1980–1987), Романюк Олег Йосипович (1987–1990), Бабенко Марія Дмитрівна (1996–2000). Вони активно розвивали виробничо-технічну інфраструктуру підприємства, сприяли розвитку творчості художників і скульпторів.

Як результат — розробили комплекс другої виробничої дільниці з випалювання плоского, циліндричного і конічного штибу (пласкі і глибокі тарілки діаметром від 20 до 22 і 24 см, чайники, кавники тощо). Зокрема, закупили дві двоверхові печі (завдовжки майже 20 м) фірми Magano

Tizino з Мілану, що на той час вважалося інноваційним (одна піч для тарілок 200 і 220 мм, друга — для 240 мм). Механіку придбали в німецької фірми з Мюнхена. Цикл фабрикації містив також формувальну дільницю, два сушила, вакуумну конвеєрну глазурувальню.

Однак, одна з двох двоповерхових печей мала недолік (розрахована на випуск тарілок діаметром 240 мм) — утворюваний у ній конденсат наростав на внутрішніх поверхнях печі у вигляді сталактитів, що заважало лещаткам виконувати операції з випуску продукції. І після 11 років експлуатації означену піч розібрали і встановили нову із покращеним циклом фабрикації (з другої половини травня 1982 р. почали гасити і поступово розбирати одну з двох двоповерхових печей, розраховану на випуск тарілок діаметром 240 мм).

15/16 квітня 1983 р., за свідченням колишнього директора установи Й. Яремка, заклали перший фундаментний блок нової високошвидкісної печі баранівського (умовно саморобного) виробництва. Устаткування спеціально для випуску низькотемпературного фарфору штибу опаку за температури 1100–1200°C. Замінили піч, а всю механіку попереднього періоду залишили. У ній намагалися поєднати найкращі на той час італійські і німецькі технології виробництва фарфору і напівфарфору. Наприкінці листопада 1984 р. цю піч запустили в дію (пробний запуск), а в січні 1985 р. почали використовували для виконання тиражних виробів.

Активну участь у переобладнанні брали головний інженер і директор (Хоменко) Баранівського фарфорового заводу, заступник директора галузевого інституту фарфору з м. Вишневого, начальник об'єднання Укрпромфарфору Ільченко тощо. 1984 р. нову піч, яка працювала на газу, запустили. З її допомогою випускали до 12 млн одиниць штук продукції на місяць (Яремко, 2016).

Впливали на художню частину як головні технологи й інженери, які розробляли та впроваджували цикл фабрикації підприємства, так і директори, які на той період зобов'язували постійно працювати для наростання обсягів випуску.

Водночас координація технологічно-виробничих аспектів також здійснювалася у тих умовах за активної участі очільників усіх ділянок закладу. Першим директором заводу був Ільченко Михайло Якович (з лютого 1964 р. до червня 1980 р.), другим — Яремко Зенон Йосипович (з червня 1980 до червня 1984 р.), третім — Беньо Василь Вікторович (з червня 1984 до 1995 р., після перерви з 1997 р. приблизно до кінця 1990-х рр.). Надалі підприємство брали в оренду, передавали з рук в руки, однак господарські питання у ньому сходи-

ли нанівець, насамперед випрацьовувалися амортизаційні потужності, розбирався матеріально-технічний фонд заводу.

На ручних верстатах виконували корпуси чайників, кавників, цукорниць, чашки, філіжанки, тарілки. Відливали тільки ручки і флерони до них (пластичні деталі). Зокрема корпус формувався з маси із більшою вологістю в розрахунку на усадку (зазвичай становила орієнтовно 15%).

Під історичною назвою підприємство існувало до 2002 р. (Школьна, 2013), епізодичні випали здійснювалися на ньому майже до 2004 р., за деякими даними формально функціонувало до 2005/2006/ частково 2007 р., але (зазвичай після періоду санації і банкрутства) виробництво згорнуло. У 2016 р. завод розібрали (за свідченнями Й. З. Яремка).

Зокрема, технологічні особливості маси мали такі властивості: гіпс закуповували орловський або/та куйбишевський, з 1980-х рр. вознесенський фосфогіпс; пігматити завозилися з Чупи (Карелія), доломіти з Кавказу (Грузія(?)); каолін вживався часів'ярський з-під Слов'янська Донецької області, дубрівський Житомирської області, з Вінниччини.

Іноді деколь закуповували на Київському експериментальному кераміко-художньому заводі, від кінця 1980-х розробляли власну рецептуру іризаторів, завдяки чому в 1990-ті налагодили випуск власного люстра на БорФЗ, які називали ірізірами, бензивим розводом. Попередньо люстр на підприємстві завозили з Дульово під Москвою та Київського експериментального кераміко-художнього заводу (КЕКХЗ) у межах Києва.

У декоруванні виробів використовували задування і розписування кобальтом, працювали з підглазурними солями, застосовували пульверизатор для тонування і криття, турнетку для відведення керамічними фарбами і золотом. Асортимент виробів формували пласкі, циліндричні і конічні форми, які виконували методом формування на станку, та пласкі форми, що виготовлялися методом пресування у форму (частіше тарілки для харчоблоків).

У формувальному цеху виготовляли моделі виробів, модель-форми, матриці (еталонні форми). Серед працівників — поляки та українці — Пригода Здіслав Миколайович, Завідняк Теодор (Федір) Олексійович, Тезбір Анатолій Іванович, Паславський Ярослав Олексійович, Капко Ігор Степанович, Гайдура Володимир Олександрович. Всі перелічені модельєри початково не мали художньої освіти.

У художній лабораторії з розроблення авторських форм і малюнків виробів працювали такі митці — головні художники підприємства: 1) Ко-

вальчук Василь Єфремович (1964–1971 рр.), 2) Щербонос Петро Вакулович (1971–1977 рр.), здобув художню освіту при Баранівському ФЗУ, досвід роботи на Олевському та Баранівському фарфоровому заводі; 3) Самійленко Микола Зіновійович (1977–1995 рр.), випускник Одеського державного художнього університету, згодом — Львівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва (ЛДПДМ), на заводі працював з 1973 до 2000-них рр., 4) Амброз Оксана Федорівна — очолювала дільницю ХЕД (Художньо-експериментальної лабораторії) орієнтовно у період з 1995 р. до кінця 1990-х рр.

На підприємстві від 1964 р. Яворська Анеля (з 1984 р. працювала в художній лабораторії до закриття заводу), у 1970-х рр. працювали художниками Баранський Михайло зі Львова, Хальфін Юрій Веніамінович, Канафотська Людмила Миколаївна (у 1970 р. випускниця ЛДПДМ), працювала з 1973 до початку 1990-х рр.) (Школьна, 2013, с. 352), з 1980-х — Юносова Надія Федорівна (з часом почала опікуватися музеєм підприємства), Карась Євген Валерійович, Фролова Ніна Іванівна (1978–1991 рр.), пізніше в 1990-х приєдналася і її донька Фролова Галина Михайлівна, Жук Світлана Борисівна (закінчила ЛДПДМ, працювала скульптором від 1984 р. з перервами до 2004 р.). Крім того, інколи до авторських ескізів розпису долучалися живописці Громко Надія Іванівна (1980-ті рр.), з 1985 р. працювала в художній лабораторії, Тополь Валентина Анатоліївна (здобула освіту в Ужгороді).

Автор першого клейма заводу у вигляді ялинки невідомий, натомість друге у вигляді літери «Б» з тарілкою, що, фактично, з невеликими видозмінами проіснувала у практичній діяльності підприємства до 2000-х рр. був Самійленко Микола Зеновійович. Для харчоблоків ресторацій суспільного харчування на заводі виконували клейма із додаванням слова «общепит». Вони виконувалися з часу запуску другої високошвидкісної печі.

В асортименті 1960-х рр. переважали слоїкоподібні форми (штибу для сипучих), близькі розробкам Сусанни Михайлівни Сарапової, взорованим на німецькі дизайнерські аналоги. Автором таких форм став перший головний художник підприємства В. Є. Ковальчук. Його співавтором у малюнках означеного періоду був легендарний художник, загартований на найбільш національному українському фарфоровому підприємстві вказаної доби, П. В. Щербонос.

Цікавими є пошуки П. В. Щербоносом візерунків оздоблення, що апелювали до традиції західноукраїнського писанкарства з оленями штибу «Сніжок» (надалі цю лінію розвиватиме художня частина Тернопільського фарфорового заводу на чолі з П. П. Та-

расенком) та поставангардних композицій на тему добробуту українських ланів «Цар-Колос», близьку синхронним розробкам І. М. Віцька на Полтавському фарфоровому заводі (Рис. 1, 2). Цей декор на конкурсі Міністерства легкої промисловості у 1967 р. до 50-річчя утворення Радянської України посів І місце. Пізніше на їхній основі М. З. Самойленко розробив форму «Бескид», яку активно тиражували упродовж 1980-х рр. (Всесоюзний інститут асортименту легкої промисловості, б.р.).

Рис. 1. Предмети від чайного сервізу «Цар-Колос». Бориславський фарфоровий завод. Автор форми — В. Є. Ковальчук, автор розпису — П. В. Щербонос. 1966 р. Фарфор, підглазурний розпис. Джерело: (Архів З. Й. Яремко, м. Борислав)

Рис. 2. Предмети від чайного сервізу «Сніжок». Бориславський фарфоровий завод. Автор форми — В. Є. Ковальчук, автор розпису — П. В. Щербонос. 1967 р. Фарфор, підглазурний розпис. Джерело: (Архів З. Й. Яремко, м. Борислав)

Ще одним цікавим напрямом роботи П. В. Щербоноса у галузі форми стали його розроблення чайнокавових форм «Лебідь», що тиражувалися на підприємстві в оздобленні селеном і золотом (сервіз «Золотистий», «Барвистий»), автор розпису Н. І. Фролова; кобальтом і золотом (сервіз «Синьовеселий»), автор розпису П. В. Щербонос; іризувальним перламутровим люстром і золотом (хіт продажів — сервіз «Зимонька»), автор розпису П. В. Щербонос й окремих версій-реплік Н. Ф. Юносова (Рис. 3). Наприкінці 1970-х – 1980-х рр. означені розробки підприємство випускало як неокласичні версії сервізів із високого фарфору і сміливо конкурувало з продукцією найкращих вітчизняних та іноземних брендів.

Рис. 3. Предмети від чайного сервізу. Бориславський фарфоровий завод. Автор форми «Лебідь» П. В. Щербонос, автор розпису «Золотистий» Н. І. Фролова. 1987 р. Фарфор, підглазурне криття селеном, надглазурний розпис золотом. Зб. Бориславського історико-краєзнавчого музею.
Джерело: (Фонди Бориславського історико-краєзнавчого музею, м. Борислав)

Рис. 4. Предмети від кавового сервізу. Автор форми «Лебідь» П. В. Щербонос, автор розпису «Зимонька» П. В. Щербонос. Бориславський фарфоровий завод. 1990-ті рр. Фарфор, іризація перламутровим люстром, надглазурний розпис золотом. *Джерело:* (Архів З. Й. Яремко, м. Борислав)

Рис. 5. Ваза Бориславського фарфорового заводу з фондів Бориславського історико-краєзнавчого музею.

Від 1990-х рр. тенденція виконання класичних форм і декорів доби «Юнацьких марень» із ніжними поєднаннями перламутрів, золота, кобальта та делікатних рисунків з апелюванням до гільйоше, переформатовувалася на новітні пошуки в річищі полістилізму (Рис. 5). Насамперед це проявлялося у виконанні м'яких абрисів об'ємних столових форм, часом, з ремінісценціями українського бароко. Вони об'єднувалися або в набори кшталту «Грибного» (автор форми М. З. Самійленко, автор розпису — С. Б. Жук) (Рис. 6), або в форми для вареників тощо, більше орієнтовані на потреби ресторанних закладів в стилі виконання декору «біле з золотом» (також часто автором подібних форм і декорів були М. З. Самійленко та С. Б. Жук). Вони ж виконували й низку проектів курортних кухлів для Східниці, Моршина, Трускавця, що було продиктовано попитом означеного регіону.

Рис. 6. Грибний набір. Автор форми М. З. Самійленко, автор розпису С. Б. Жук. Бориславський фарфоровий завод. Друга половина 1990-х — початок 2000-х рр. Фарфор, підглазурний розпис кобальтом, надглазурний розпис золотом *Джерело:* (Архів С. Б. Жук, с. Східниця)

Окремі експерименти з декоруванням тарелів, присвячених пам'ятним датам життя І. Франка та Т. Шевченка, виконував М. З. Самійленко (зберігаються у фондах Бориславського історико-краєзнавчого музею). Натомість виконання кавових і сувенірних авангардових декорів у цей час впроваджувала С. Б. Жук, котра після навчання у Львівському училищі імені І. Труша, після короткого етапу роботи, вступила до ЛДПМД, де в той час культивувалися пошуки в межах постпоставангарду, що і позначилося на її почерку після повернення на підприємство (насамперед сервіз «Вітер» на формі П. В. Щербоноса «Лебідь», та форми для олівців «Щур» 1996 р., де вона виступила, як скульптор і художник) (Рис. 7, 8).

Рис. 7. Предмети від кавового сервізу. Автор форми «Лебідь» П. В. Щербонос, автор розпису «Вітер» С. Б. Жук. Бориславський фарфоровий завод. Початок 2000-х рр. (бл. 2004 р.). Фарфор, підглазурний розпис і криття кобальтом, надглазурний розпис золотом. *Джерело:* (Архів С. Б. Жук, с. Східниця)

Рис. 8. Сувенірна продукція — підставка для олівців у рік щура. Автор форми і розпису С. Б. Жук. Бориславський фарфоровий завод. 1996 р. Фарфор, підглазурний розпис фарбами, люстром, солями, надглазурний розпис фарбами і золотом. *Джерело:* (Архів С. Б. Жук, с. Східниця)

В останні 20 років діяльності підприємства у сувенірному сегменті також виготовляли пам'ятні медальйони (нині частина з них зберігається у фондах Бориславського історико-краєзнавчого музею, автор — М. З. Самійленко). Крім того, в цій же колекції зберігаються вазы, прикрашені селеном з золотом, кобальтом з золотом, розписи котрих здебільшого виконувалися художницею Л. М. Канафотською, яка здобула освіту в ЛДПМД, М. З. Самойленком, Н. І. Фроловою.

Вони ж розробляли розпис для тематичних сувенірних вазочок і кухлів до фестивалю молоді

1985 р., проєктували декор на поштучні чашки та філіжанки, що випускалися підприємством. Трійка вказаних митців також була дотична до оформлення групи так званого «ресторанного посуду», що прикрашався лише тонким відведенням золотим вусиком на вінцях і резервами з вензелями закладів харчування. У таких наборах поєднувалися тарілки діаметром 17, 5, 22, 24 см, кухлі на 250 кубічних см (Укрпромфарфор, 1987, с. 18-19).

На цих виробках здебільшого нанесені марки другого і п'ятого зразка (Рис. 9.2 і 9.5), але клейм штибу «Н» — новинка, поширених на інших заводах галузі (Коростенському, Полонському фарфоровому, КЕКХЗ) тут не виявлено. Натомість ставився знак якості на найкращу продукцію (Рис. 9.6). Загалом червоним кольором тут позначали перший сорт продукції, синім — другим, зеленим — третім. У маркуванні Бориславського фарфорового заводу часто поєднували дві з перелічених фарб, наприклад, синю і зелену (Рис. 9.5). Отже, колір цифри мав першочергове значення, а підпис міг виконуватися будь-якою фарбою.

Рис. 9. Марки Бориславського фарфорового заводу 1964–1974 рр. (1); 1974–1984 рр. (2); бл. 1972–1974 рр. (3); бл. 1984–2004 рр. (4–6).

Підприємство як Бориславський фарфоровий завод працювало до 2002 р. З 2004 до 2007 рр. фігурувало як ЗАТ «Фарфор» (Школьна О., 2013, с. 24).

ВИСНОВКИ

Визначили етапи діяльності тонкокерамічного підприємства на Львівщині відповідно до виготовлення фарфору (обпал на першій лінії за температури 1380–1400 градусів Цельсія) від 1964 р. (так званий «старий завод» діяв майже до кінця існування виробництва) і напівфарфору (обпал на другій лінії за температури 1100–1200 градусів Цельсія) від 1972 р. (так званий «новий завод»).

З'ясували імена головних художників заводу — В. Ковальчук, П. Щербонос, М. Самійленко; і провідних — О. Амброз (очолювала художньо-експериментальну дільницю ХЕД з 1995 р.).

Уточнили імена майстрів-розробників форми і декору виробів з асортименту виробництва (В. Ковальчук, П. Щербонос, М. Самійленко, Н. Фролова, Л. Канафотська, А. Яворська, Н. Фролова, С. Жук, В. Тополь, Г. Фролова, О. Амброз). Узагальнили інформацію про модельну та формувальну частину підприємства, де в різний час працювали З. Пригода, А. Тезбір, В. Гайдур, Т. Завідняк, Я. Паславський, І. Капко.

Охарактеризували художні особливості столових наборів, чайних, кавових сервізів, сувенірної скульптури, декоративних тарелів, ваз, пам'ятних знаків та курортних кухлів виробництва Бориславського фарфорового заводу, що формувалися на верстатах або відливалися у форми. Окреслили найвизначніші твори з-поміж продукції підприємства, які зберігаються у Бориславському історико-краєзнавчому музеї та в державних і приватних збірках Борислава, Трускавця, Східниці, Львова тощо. Зазначили сортність посуду, виявили дві основних марки підприємства, три додаткових, пов'язаних із замовленнями для закладів громадського харчування, одна зі знаком якості.

Виявили зв'язки почерку В. Є. Ковальчука і П. В. Щербоноса в оформленні продукції БорФЗ 1960-х – 1980-х рр. (чайно-кавові сервізи «Царколюс», «Рушничок», «Сніжок», «Лебідь»), близькі синхронним «Шахтарським весільним» (форма С. О. Федяєва, розпис В. Є. Ковальчука) сервізам Дружківського фарфорового заводу та розробкам форм і декорування І. Віцька на Полтавському фарфоровому заводі, а також В. П. Єрмоленка на Сумському фарфоровому заводі й співавторів ВДС І. П. Величка, А. С. Діброви, В. Г. Спиці на Баранівському фарфоровому заводі та П. П. Тарасенка з Тернопільського фарфорового заводу, а згодом Київського експериментального кераміко-художнього заводу.

Підприємство функціонувало під брендом Бориславський фарфоровий завод до 2002 р., а у період 2004–2007 рр. випускало продукцію як ЗАТ «Фарфор».

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Бориславський міськомком партії України. (1987). *Бориславський міськомком партії України: програма якості: (З досвіду роботи колективу Бориславського фарфорового заводу по збільшенню випуску продукції найвищого татунку)* [Флаєр]. Облполіграфвидав.

- Всесоюзний інститут асортименту легкої промисловості. (б.р.). *Каталоги Асортиментного бюро ВІАЛегпрому* (1960-х – 1990-х рр.).
- Жук, С. (б.р.). Архів колишньої художниці і скульпторки Бориславського фарфорового заводу Світлани Жук, с. Східниця, Дрогобицький р-н, Львівська обл., Україна.
- Закрите акціонерне товариство «Фарфор». (бл. 2000). *Бориславська порцеляна* [Набір листівок].
- Мороз, И. И. (1972). *Технология строительной керамики*. Вища школа.
- Укрпромфарфор. (1987). *Бориславский фарфоровый завод Львовской области: Каталог продукции*. Облполиграфиздат.
- Школьна, О. (2013). *Фарфор-фаянс України: Історія виробництва. Реєстр імен провідних майстрів галузі* (Кн. 2, ч. 1). День Печати.
- Яремко, З. (2016). *Дороги і перехрестя*. Аверс.
- Яремко, З. (б.р.). Архів родини Яремко Зенона, колишнього директора Бориславського фарфорового заводу, м. Борислав, Львівська обл., Україна.
- kolektyvu Boryslavskoho farforovoho zavodu po zbilshenniu vypusku produktii naivyshchoho gatunku* [Boryslav City Committee of the Communist Party of Ukraine: quality programme: (From the experience of the staff of the Boryslav Porcelain Factory to increase production of the highest grade)] [Flyer]. Oblpolihrafvydav [in Ukrainian].
- Moroz, I. (1972). *Tekhnologiya stroitel'noi keramiki* [Technology of building ceramics]. Vyshcha shkola [in Russian].
- Porcelain Closed Joint-Stock Company. (ca. 2000). *Boryslavska portseliana* [Boryslav porcelain] [Postcards] [in Ukrainian].
- Shkolna, O. (2013). *Farfor-faians Ukrainy: Istorii vyrobnystv. Reiestr imen providnykh maistriv haluzi* [Porcelain and faience of Ukraine: History of production. Register of names of leading masters of the industry] (Vol. 2, pt. 1). Den Pechati [in Ukrainian].
- Ukrpromfarfor. (1987). *Boryslavskii farforovyi zavod L'vovskoi oblasti: Katalog produktii* [Boryslav Porcelain Factory, Lviv region: Product catalog]. Oblpoligrafizdat [in Russian].
- Yaremko, Z. (2016). *Dorohy i perekhrestia* [Roads and crossroads]. Avers [in Ukrainian].
- Yaremko, Z. (n.d.). Archive of the Yaremko Zenon family, former director of the Boryslav Porcelain Factory, Boryslav, Lviv region, Ukraine [in Ukrainian].
- Zhuk, S. (n.d.). Archive of Svitlana Zhuk, a former artist and sculptor of the Boryslav Porcelain Factory, Skhidnytsia, Drohobych district, Lviv region, Ukraine [in Ukrainian].

REFERENCES

- All-Union Institute of Light Industry Assortment. (n.d.). *Katalohy Asortymentnoho biuro VIALehpromu* (1960-kh – 1990-kh rr.) [Catalogs of VIALegprom's Assortment Bureau (1960s – 1990s)] [in Ukrainian].
- Boryslav City Committee of the Communist Party of Ukraine. (1987). *Boryslavskiy miskkom kompartii Ukrainy: prohrama yakosti: (Z dosvidu roboty*

CREATIVE HERITAGE OF DESIGN AND PAINTING MASTERS OF THE BORYSLAV PORCELAIN FACTORY

Olha Shkolna^{1*}, Alla Buihasheva¹

¹Borys Grinchenko Kyiv University

Abstract

The purpose of the article is to outline the development features of shaping and painting of products of the Boryslav Porcelain Factory in the Lviv Region (1964–2007). *The research methodology* is based on the principle of historical reliability, art studies and design approaches, a combination of ontological, axiological, typological methods, and the method of art studies analysis. Its use is dictated by the need to comprehend the existential, value, and artistic aspects of the factory's work in the second half of the 20th — beginning of the 21st centuries. *Results*. The study of the products of the Boryslav Porcelain Factory focuses on the history of porcelain and semiporcelain of the second half of the 20th — early 21st centuries. The activity of the enterprise is correlated with the names of the authors of forms and décor and the range of products that until recently were a part of the national food culture. Given the need to verify data on artists, sculptors, model masters of the Boryslav Porcelain Factory and their contribution to the development of the formation of the line of artistic features of the company's product range, the true contribution of its creative team to the development of the domestic industry of “white gold” and the best artistic results for a period of about fifty years (1964–2004/2007) against the background of

other Ukrainian productions are identified. An important aspect of the work was the data collected through field research in the Drohobych district of the Lviv region, which allowed us to cover the technical and technological features of this production. *The scientific novelty* is to introduce into scientific circulations the names of the authors of forms and decorations of porcelain products of the Boryslav Porcelain Factory in the period between 1964 and 2007, as well as analyse the most outstanding works from the range of the company's products for its fifty-year activity. Technical and technological working conditions of leading artists and sculptors are clarified, and materials on the grade and marking of the factory's finished products were analysed.

Keywords: porcelain; semiporcelain; Boryslav Porcelain Factory; Ukraine; the second half of the 20th — beginning of the 21st centuries

Інформація про авторів

Ольга Школьна, доктор мистецтвознавства, професор, Київський університет імені Бориса Грінченка, бул. І. Шамо, 18/2, Київ, Україна, 02154, ORCID iD: 0000-0002-7245-6010, e-mail: dushaorchidei@ukr.net

Алла Буйгашева, народний художник України, професор кафедри образотворчого мистецтва, Київський університет імені Бориса Грінченка, бульвар І. Шамо 18/2, Київ, Україна, 02154, ORCID iD: 0000-0002-9644-1657, e-mail: ABB10@i.ua

Information about the authors

Olha Shkolna*, DSc in Art Studies, Professor, Borys Grinchenko Kyiv University, 18/2 I. Shamo Blvd., Kyiv, 02154, Ukraine, ORCID iD: 0000-0002-7245-6010, e-mail: dushaorchidei@ukr.net

Alla Buihasheva, People's Artist of Ukraine, Professor, Department of Fine Arts, Borys Grinchenko Kyiv University, 18/2 I. Shamo Blvd., Kyiv, 02154, Ukraine, ORCID iD: 0000-0002-9644-1657, e-mail: ABB10@i.ua

*Corresponding author

